

غزه‌لی (وه‌فایی) و چوار په‌گه‌زی مه‌عرفه‌تی

هادی حه‌بیبی
(بوکان)

سه‌ره‌تا: نه‌ده‌بیاتی عیرفانی هر له‌گزنه‌وه وهک پاژیک له‌ویژه‌ی گه‌لانی جیهان، هه‌میشه له‌پیزی نه‌ده‌به‌گرنه‌کانی هر ولاتیک بووه و وهک پیوستیه‌کی ده‌روونی و هزی له‌لایه‌ن مروفی به‌رده‌نگه‌وه سه‌یر کراوه . په‌نگه سالانیک زور به‌سه‌ر نه‌م په‌یفه‌دا تیپه‌پئ، به‌لام هیچ کات نه‌م تیورییه‌ی شه‌فیی که‌دکه‌نی (پسپور و ویژه‌وانی گه‌وره‌ی ئیرانی) له‌بره‌و ناکه‌وی که‌پی‌ایه: عیرفان پوانینیک جوانیناسانه و هونه‌رییه‌ به‌رانبه‌ر به‌ئاین و زانستی ئیلاهییات. (شفیی کدکنی، ۱۳۹۲: ۴۶) نه‌وه‌ه‌قیقه‌تیکه‌ که‌خودی ئاینه‌کان هه‌میشه‌لایه‌نیکیان له‌عیرفان تیدابووه و له‌هر شوینیکدا ئاینیک هه‌بووی، عیرفانیش له‌په‌نایدا په‌روه‌ده‌ کراوه .

پژمه‌لاتی کون هه‌موو کات به‌بونه‌ی ئاینی جوراوجوره‌وه، شوینه‌واری عیرفانیک عاشقانه و ئینسانی بووه . عارفانیش به‌تایبه‌ت نه‌وانه‌ی و له‌سه‌یر و سلوک و له‌پییازی هزی ته‌سه‌ووفدا بوون، هر هه‌موویان عیشقیان پیوایه‌ت کردووه و گۆشه‌نیگایه‌کی عاشقانه‌یان به‌رانبه‌ر به‌هه‌موو دیارده‌کان هه‌بووه و جیهانیان

کورتی و تار: عیرفان سه‌یر و سلوکیکی پوچییه‌ که‌سه‌رچاوه‌که‌ی بو‌هیزی هر ده‌گه‌پتیه‌وه و پاستیه‌که‌ی میتودیکه‌ که‌جوره پوانینیک جیاواز له‌چه‌مکی ئاین به‌ده‌سته‌وه ده‌دات. به‌واتیه‌کی دیکه‌ ده‌کری بگوتری عیرفان له‌ماهییه‌تی خویدا، په‌نگدانه‌وه‌یه‌کی هونه‌رییه‌، هر بویه‌ش به‌دریژی میژوو بوونی خوی سه‌لماندووه و له‌هیرمۆنۆتیکه‌ ده‌قه‌گزنه‌کانی ئاینی پوژاوا تا ده‌گاته‌پژمه‌لات، جار له‌گه‌ل جار به‌شیوازیکی به‌رچاوتر پاریزاوه . وه‌فایی له‌نه‌ده‌بی کوردیدا له‌و شاعیره‌ عارفانه‌یه‌ که‌به‌زمانی عیرفان و په‌گه‌زگه‌لی مه‌عرفه‌تی خویه‌وه، به‌شیک گرنه‌گه‌ له‌ویژه‌ی عیرفانی ئیمه‌ی پیک هیناوه و نه‌م وتاره‌ به‌له‌به‌ر چاو گرتنی هه‌ندیک له‌م په‌گه‌زانه، تیشک ده‌خاته‌سه‌ر عیرفانی وه‌فایی و شیوازی هه‌لکشانی نه‌م ئاخاوتنه‌ هونه‌رییه‌ له‌غه‌زه‌له‌کانی نه‌و شاعیره‌دا.

چه‌مه‌کلیدییه‌کان: عیرفان، پیازی هزی ته‌سه‌ووف، عیرفانی پژمه‌لات، په‌گه‌زی مه‌عرفه‌تی، وه‌فایی.

وهفایى

موغان و میرناتى دولبەر پەنگ دەداتەو،
 ھەمان مورشید، یان پیری تەریقەتە . ئاشکرایە
 کە لە پێبازی عیرفاندا گەشتن بە حق
 بە بئ بوونی مورشید، هیچ واتایەکی نییە
 و عارف لەو قوناغەدا پێویستی بە بوونی
 پیشرەویکە کە حەقیقەتى عیشقى پئ نیشان
 بدات . گرنگی کردەى عاریف لێرەدایە کە بە
 تەواوی خۆی پادەستی مورشید دەکات و بە بئ
 فرمانی ئەو، حەقیقەتى بئ نادۆزێتەو .
 کەوابوو بئ نمونە لە درێژەى ئەو بابەتە
 و لە جوگرافیای عیرفانى پۆژھەلاتیانەى
 حافزدا، سەرلێشێواوی و ئارەزووی دیتنەو
 دەلێلى پێگە لەلایەن عارفەو، ھەرھەما برپا
 ھێنان بە بوونی پیر و پشت پاستکردنەو
 ھەک زەرورەتێک و لە کۆتاییشدا دیتنەو،
 یان خولقاندنى پیریکی ئوستورەیی بە ناوی
 پیری موغان لە زەینى عارفدا، سێ شێواز لە
 زەرورەتى پیری موغانن کە بەردەنگ لە ھز
 و پەیشى عارفانەى حافزدا، لەگەڵیان پووبەپو

بە عیشق لە مەحەک داو، ھەر لە باہزید و
 حەلاج و خەرقانى و مەولاناو بگرە ھەتا زۆر
 لە مەشاخی تەریقەت و تەسەووف، ھەموویان
 بە تیکرایی واژەى (عیشق)یان بە بالاترین
 گەوھەرى ئەو نيزام و ھەستییە داناوہ کە لە
 نەبوونی ئەو، دیدار و گەشتن بە یار شتیکی
 دژوار و دەست پئ پانەگەشتوو، بۆیە عیشق
 لە پوانگەى ئەواندا، بە ھێزترین کەرەستەى کە
 کە لە کۆتاییدا مرۆف بە حەقیقەت دەگەینئ .
 (محمدی، ۱۳۸۴: ۱۰۰)

لە وێژەى عیرفانى (وہفایى)دا کە پارادایمیک
 لە عیرفانى پۆژھەلاتییە، گەلێک جار بەسەر
 پەگەزگەلى مەعریفى وادا دەکەوین کە شاعیر بە
 ئاویتە بوون لەگەڵیان و بە جەخت کردن لەسەر
 ئەو دەستەواژانە، پێبازی عیرفان بئ بەردەنگ
 پوونتر و پئ پێوانەکەى بئ ھاسانتر دەکاتەو .
 دیارە ئەوہى کە لە عیرفانى پۆژھەلاتدا
 تەوہرییەتى ھەیە، پەگەزى عیشقە و عارفانى
 ھەک عەتتار و سەنایی و مەولانا و حافز و ... تاد
 ھەموویان بێجگە لەوہى لایەنگرى مەکتەبى
 عیشق بوون، لە حەقیقەتدا زۆرتەین بانگەشەیان
 بئ پێبازی عیشق کردوو . وہفایى لەو شاعیرە
 عارفانەى کوردە کە لەم پێسایە جیا نییە و
 لە دەقى عیرفانى خۆیدا، وێپای بانگەشە بئ
 عیشق و خودا بە عاشقانە ناسین، خەریکە بە
 پەگەزگەلى مەعریفییەو، لە تارىکستانى نەفس
 و ھەواى مرۆفدا چرای وشيارى ھەلدايستینى و
 مرۆف بە ھەموو ھیزی خۆى، دەخاتەو سەر
 پێبازی عیرفان کە ئەویش لە مەعنەویەتیکى
 میتافیزیکییەو سەرچاوە دەگرئ .

۱. مورشید

یەکیک لەو پەگەزە مەعریفیانەى کە لە
 ئافاقى شیعری (وہفایى)دا ھەندیک جار بە
 پیری مەخانە و ھەندیک جار بە پیری

دهبیتوه . (خرمشاهی، ۱۳۸۳ : ۹۶) له شیکاری و خویندنه وهی ئەدهبیاتی حافظدا به و راستییه دهگین، که پیری موغان مورشیدی حافظه و به پشکنینی سه رانسهر دیوانه که ی بۆمان دهرده که وی تهنیا که سایه تیه که که حافظ سهری بۆ داده نه وینئ و نامۆزگارییه کانی له گوئ دهگرئ.

وهفایی عاشقیکی عارف، یان عارفیکی عاشقه که له پربازی عیشقدا، ههلسوکه وتیکی حافظناسای له گه ل پیری موغاندا ههیه . کئ ههیه له ئەدهبی عیرفانی کوردیدا ئەو غهزه له پر سۆزه ی وهفایی نه بیستبئ که به هیتانی دهسته واژه ی (پیری موغان) له (شیخ عوبهیدوللای نه هری) یاد دهکات و بۆ دوورخستنه وهی ئەو مورشیده به و چهشنه شین دهگپئ:

له باغان ئاه و نالین دئ، دهلین شای نیو گولان پۆیی
له مهیخانان سه دای شین دئ، که وا پیری موغان پۆیی
دهلین دهوری قه مه ر، سهیری فه له ک، میزانی گۆراوه
که وا گول زهر د بوو، سونبول تیک چوو،
پهنگی نه رغه وان پۆیی
(وهفایی، ۱۳۹۵ : ۳۳۳)

یان له چند دهقی شیعیری دیکه له دیوانی (وهفایی) دا، شاعیر (ساقی) که پاسپارده ی نیوان مورید و موراده، به حه ققی پیری موغان سویند ده دا که جامی مه ی بخاته گه پ و به یادی چاوی جانان، به عاشقی بگه یه نئ:
ئه لا ئە ی ساقیی مه ستان! به حه ققی پیری مه یخانە
به گه رده ش بینه جامی مه ی، به یادی چاوی جانانە

ئەمان ئە ی موتربیی مه جلیس، به حه ققی تاری پوحانی
بلا بئ نه غمه که ی سازت، که ئاوی ئاوری هيجرانه (هه مان: ۲۵۳)

یان له به یتی:
دهمیک ساقی ده مت بینه ده خلی چاوه کانت بم
به جامیک دهستی من بگره، فیدای پیری موغانت بم (هه مان: ۱۰۱)

ديسان (پیری موغان) وهک که سایه تیه کی پیرۆز ته وه ره ی با به ته و وهفایی به په جایه کی عارفانه وه، خۆی به قوربانی (پینوین) ی ساقی دهکات و دهیه وی به جامیک له شه رابی عیرفانی، کۆمه ک حالی بئ و دهسگیری بکات، هه روه ها دهسته واژه ی (تووری سینا)، (زولمه تکه ده ی دل)، (سورمه ی کیوی توور)، (ئابی حه یاتی زه قه ن)، (فیرعه ونی خه ت)، (تووری کولمه) و ... تاد هه ر کامه ی له و نمووانه ن که پیشانده ری بوونی مورشیدن له عیرفانی وهفایی دا. شاعیر به پاشکاو ی له مه پ مورشید و پیردا و به شیوازیکی سه مبولیک ده لئ:

ئه ی ساقی خه رابات، قه تریک ئاوی حه یاتی
ئامان دهستی منت دامان! سووتاوی نیو زولماتم
(هه مان: ۱۱۲)

له م به یته دا (ساقی خه رابات) سه مبولی خزر، یان مورشیده که خۆی به دۆزینه وی (ئاوی حه یات) که په مزی زانستی غه ییی و مه عریفه تی خوداییه، دهسگیری و پینموونی عارفان دهکات. که وابوو پیر و مورشید که سیکه که له زولماتی ئەم جیهانه دا، به هۆی پاکتاو کردنه وهی نه فس و له بیر بردنه وهی زاتی مرقانیه ی خۆی، حه ققه ت له ده روونیدا ده سازینئ و به هیمایه کی عاشقانه و به ده ربا زبوون له نیزامی

ههستی درۆیین، له پێبازی حه قدا دهستی به سهراوهی شوناسه مهعریفیهکان رادهگات. (پورنامداریان، ۱۳۸۵: ۳۱۳) ئه و که سایه تیه له دۆخیکه وه هادا زه مینهی بوونه، مورشید پیک دینن و تا قمی عارفان به ره و پێبازی راسته قینه پینموونی دهکات. وه فایه له وێژهی عیرفانیی خۆیدا به رده وام له خه یالی مورشیدایه و ئه و که لکه له یه، نه زموونیکه که به کرده و به شیوازیکی زه ق له شیعی وه فاییدا پهنگ ده داته وه.

۲. زیکی به رده وام

یه کیکه دیکه له په گه زی مهعریفه تی، بوونی زیکی به رده وامه له هزر و دهروون و ئاکاری عارفدا و هه ر له کۆنه وه عورده فا له سه ر ئه و باوه په بوون که زیکر و پارانه وه بۆ گه یشتن به راسته قینه، زه رووره تیکه ئاشکرایه و نکولی لئ نا کرئ. زیکر له قۆناغی هه وه لدا به واتای ئه زکاری قورئانی و تۆبه و پارانه وه یه و له گه یشتیه تی ئه ده بیاتی عیرفانیدا به گریان، خه وف و په جا، گۆشه گیری، سووتان و جه ختکردن له سه ر هه موو ئه و کرده باشانه ده گوتی که له پوهیه تی خۆپاریزی و مورقه به ی حالی عارفدا زه رووره تیان هه یه. عارف به مه به ستی گه یشتن به حه ق، له ش و ئه ندام و سه ر و زمانی خۆی له هه ر جۆره تاوانیک ده پارێزی و به سووربوون له سه ر ئه و خۆپاریزییه، پێبازی حه قیه ت بۆ خۆی هه موارتر ده کاته وه. له غه زه لی (وه فایه) دا (چاوی خوینین)، (میحرابی دوعا)، (شه و بیاداری) و (زیکر و مونا جات) بوونی هه یه و هونه ریتین نمونه ی زیکره به رده وامه کانی شاعیر، له گریان و سووتانی و یگرایدایه:

ده میکه هه ر له تۆی ئاوری ده روون و ئاوی چاوم دام

له دووری تۆ عه جه ب ماوم، نه سووتام، نه خنکام (وه فایه، ۱۳۹۵: ۱۳۲)

شاعیر له غه زه لیکدا خودی خودا ده کاته به رده نگ و به گۆشه نیگایه کی عارفانه وه، له ته نگه ی بوون و سات و شوین ده ترازئ و به ده سه تهاژه و وشه گه لیکه وه که هه ر کامه ی له ده روونی شاعیردا وه زمان دین و به سه ته ی ته ریه ت و وه حدانییه ت ده لینه وه، به فرمیسک و به سووتان، جانان له حه یات و مه ماتیه خۆی ده گه یه نیت:

له لاین پوح ده با عیشه وت، له لاین دل ده دا خنده ت

عه زیزم هه ر به ده ست خۆته، حه یاتی من مه ماتیه من

له دووریه تی تۆ به ده فته ر نایئ شه رحی ماجه رای چاوم

ئه گه ر ده ریایی ئه عزم بئ، هه موو سوورخه ده واتیه من

ده سووتیم ته رزی په روانه، ده نالینم وه کوو بولبول

سه راسه ر بۆته میجه ر، بۆته گولشه م، شه ش جیهاتی من (هه مان: ۱۶۳)

۳. عیشق

عیشق که پیشه ی له ناسیاری عارفدا هه یه، ده سپیکه عیرفانه و وه فایه له م پاژه دا شاعیریکه عارفه که بۆ گه یشتن به راسته قینه و حه قیه تی عیشق، له ده لاقه ی خودی عیشقه وه سه یری جیهانی ده وره به ر ده کات. عاشق بوون له په یقی شاعیردا په یژه ی سه رکه وتنه، بالی هه لفرین به ره و نووره، دلدا نه به ساحه ب دل و له پوانینی شاعیردا ته ریه ی عاشقی، وه سل و گریان و قورب و هیجرانه. له خویندنه وه ی غه زه له کانی (وه فایه) دا بۆمان ده رده که وئ که

شاعیر به به لاغتی هونه ریبه وه، گۆشه نیگای ده بریتته عیشق و زۆرتین ئیمازی شیعی و ئیلهامی جوانیناسانهی خۆی له وه په گه زه دا به کار دینن. بزافه کان چ جهبری و سروشتی بن و چ ئیرادی و به دلخواز بن، له واتا و مه بهستی شیعه رکانی وه فایسی و له تیمی عارفانهی ئه و شاعیره دا، هه ریه ک بزافن که به ره و حه قیقه تی عیشق ده پۆن و «موراد و مه تله بیکی» دیکه ی غه یری حه قیقه تیان نییه:

که مه ندی زولفه که ی تر بمگرئ، من عاشقی پروتم
موراد و مه تله بیکی دیم نییه (غیر از تو)
کافر بم (هه مان: ۱۰۷)

له قۆناغی هه وه لدا ویستی شاعیر زه یینییه و خۆی به پاشکاو ی ددان به و پاستییه دا ده نی که غه یری یار، که سیکی دیکه ی له میشکدا نییه و نابن. ئه وه لایه نیکی په یفه که له کۆتاییدا له گه ل جه مسه ره که ی دیکه ی که به کرده وه عاشق بوون به پوخساری یاره، ده بنه وه یه ک. مه به ست له (تۆ) هه مان (عیشق) ه و شاعیر قۆناغی عاشق بوون تیده په پینن و ده سکه وتی عارفانه ی خۆی له عیشقی سادقدا ده دۆزیتته وه که بیتوو به و سه ره نجامه نه گات، نه ته نیا هه وله کانی بیسووده، به لکوو له پربازی حه قیقه تدا بۆی ده بیته دهردی سه ر و له پاسته قینه ی داده برئ. ئه وه فه لسه فه یه که که شاعیر له گشتییته ی په یف و که لامی عارفانه ی خۆیدا که لیک جار به ده سته وه ی ده دات و به رده وام دووپاتی ده کاته وه:

قیبله گۆرپاوی (وه فایسی) عاشقی سادق نه بی
بن سه فای دل، عومره که م، ئه و سه عیه هه ر
ده ردی سه ره (هه مان: ۲۲۲)

و بزانه که هه تا دلت ساف و پوون نه بن، هه و لت بۆ گه یشتن به یار بیهووده یه و مایه ی دهردی سه ره. که وابوو گه یشتن به حه قیقه ت له ده سپیکی خۆیدا سه فای دل و پاستیی گوتار و کرده و ئه ندیشه ی عاشقی ده وئ و عیشقی خودا له کتییی (کیمیای سعادت) دا خۆی به رزترین پیگه و جیگه یه و مه به ستی هه موو مه قاماته و باقی کرده عیرفانییه کانی دیکه ی وه ک تۆبه و زوه د و سه بر و خه وف له به هره ی ئه و حه قیقه ته ن. (غزالی، ۱۳۶۴: ۷۷۱) وه فایسی بیجگه له وه ی له عیرفاندا خاوه نی ستایل و ئوسلووبی خۆیه تی، به هونه ری شیعی ریش هه ر خاوه نی و یژه یه کی تاییه تییه که و یپرای ده برپینیکی لیها تووی کارامه، زۆرجار ده قیکی فره مانا به ئارایه ی جۆراوجۆری ئه ده بی و به پریویه تیکی سه مبولیکه وه به ده سته وه ده دا: به خه نده پرووی له زولفان خسته پروو، فره مووی وه ره یه عنی

وه فایسی! شه و چراغی پین ده وئ، ئابی حه یاتی من
(وه فایسی، ۱۳۹۵: ۱۶۵)

له م ئاخاوتنه هونه رییه دا به یته که ته لمیح به چیرۆکی ئاوی به قایه. ده سته واژه ی (ئابی حه یات) ئیستعاره له زاری یاره و (شه و) بۆ (زولف) و (چراغ) بۆ (خه نده) ده گه رپیتته وه و چه شنیک له ف و نه شری موشه وه شه. شاعیر به خه یال پلاوییه کی عارفانه به به رده نگ پاده گه یه نن: یار به پیکه نینه وه پوخساری له نیو زولفی وه ده رخست و پپی کوتم: وه فایسی! له (شه و) زولفمدا ده توانی به (چراغی) پیکه نینم، زارم بدۆزییه وه.

۴. په خه له زوه دی پیا بازانه

له دیوانی (وه فایسی) دا بیزار ی پاره یانندن و یاخیبوونی فه لسه فیی شاعیر به رانبه ر به

یانی: ئه ی وه فایسی! بیتوو له پربازی عیشقدا سادق نه بی، په نج به خه سار و سه رلیشئوای

زاهیدی دووړو - که به درېژایي میژوو بیرۆکه‌ی
عیرفانی تهنیوه‌توه و پړوایه‌تی درویننی لښ
به‌ده‌سته‌وه داوه - دهوری ناشکرا ده‌گپړځ، واتا
پېچه‌وانه‌که‌شی نه‌وه‌یه که شاعیر له هه‌مبه‌ر نه‌و
زوه‌دبېژیه‌دا، پاستی گوفتار و کرده‌ی خو‌ی
وهک (خلوص نیت) به به‌رده‌نگ ده‌سه‌لمېنځی.
ململانیتی شاعیر له و کاته‌وه ده‌ست پښ ده‌کات
که زاهید به فی‌ل و ته‌له‌که‌ی سو‌فییانه‌وه،
خه‌ریکه هزری جه‌ماوه‌ر ده‌گپړځ و شاعیر به
به‌رپه‌رچدانه‌وه‌یه‌کی عارفانه وه‌درؤی ده‌خاته‌وه.
نه‌و شوناسه هزریه‌ی له مه‌قول‌ه‌ی عیرفاندا
گرنگایه‌تی هه‌یه و بایه‌خه‌که‌ی له پیزی هه‌ره
پیشه‌وه دایه، پاستیه‌که‌ی هه‌لاواردنی سنووری
نیوان عارفی پاسته‌قینه له‌گه‌ل زاهیدی پیاکاره.
له عیرفانی (وه‌فایي) دا زوه‌دی پیا‌بازانه، یان
زاهیدی سو‌فی نوما، یه‌کیک له‌و که‌سایه‌تیه
قیزه‌ونانه‌یه که شاعیر به تیری توانجی
خو‌ی ده‌پیکځی و له په‌خنه‌ی عارفانه‌ی خو‌یدا
گرفتاری ده‌کات:

نه‌من چی و زوه‌دی سو‌فیانه! من و گو‌شیکځی
مه‌یخانه
به قوربانی نیگاهیکت هه‌موو سه‌وم و سه‌لاتی
من (هه‌مان: ۱۶۵)

خالیس بوونه‌وه‌یه - بو خو‌ی هه‌لده‌بژیرځ
و هه‌موو نو‌یژ و پړووی پړواله‌تی و پیا‌بازانه
به قوربانی نیگاهیکځی یار ده‌کات. له به‌یتی
دوايیدا (په‌ندی باده‌خو‌ر) کینایه له عارفی
خالیسه و وهک چو‌ن عارف به پېچه‌وانه‌ی
زاهید به‌هره‌ی دنیا‌یی ناوځ، له قیامه‌تیشدا
هر به دوا‌ی چاوی دل‌به‌ردا ده‌گپړځ و (چاوی
دل‌به‌ر) مه‌جازه به پېوه‌ندی ثالییه‌ت و مه‌به‌ست
نیگاهی یاره که له به‌یته‌که‌ی پښت‌ردا دو‌وپات
بووه‌توه. وه‌فایي به‌و شی‌وازه له‌گه‌ل زاهیدی
پیا‌بازدا به‌لگه‌ی خو‌ی کو‌تایی پښ دیتنځی و
پوخساری ده‌غ‌ل بازانه‌ی بو به‌رده‌نگ ناشکرا
ده‌کات. پیشه‌ی نه‌و ململانیه‌ش له‌وه‌دایه که
شاعیر چاره‌نوسه‌ی خو‌ی ده‌زانځی و سه‌ره‌نجامی
خو‌ی له پیش چاوه، بو‌یه خو‌ی به ماسیه‌ک
ده‌شوبه‌پښځی که هه‌ندی‌ک جار سو‌زی گریه
جه‌رگی په‌ش هه‌لگه‌پاندووه و به نیو ماوه،
هه‌ندی‌ک جاریش گپړځ و سه‌رگه‌ردان و حه‌یرانه:
به سو‌زی گریه جه‌رگم په‌ش بووه، چاره‌م
چیبه چ بکه‌م؟

وه‌کوو ماسی به نیو ماوم، نه سو‌وتاوم نه
خنکاوم (هه‌مان: ۱۳۳)

یان:

نه به وه‌سلی تو سرورم، نه به دوری تو
سه‌بورم
گپړځ و سه‌رگه‌ردان و حه‌یران، هه‌روه‌کوو ماسی
سه‌ر‌ناوم (هه‌مان: ۱۳۵)

(ماسی) سه‌مبؤلی گیان و پوحی عارفه و
به‌و پښیه (ده‌ریا) په‌مزی جیهانی غه‌یب و
عالمی مه‌له‌کووته. شاعیر ده‌زانځی که پوحی
سه‌رگه‌ردان و حه‌یرانی کاتیک نارام ده‌بیته‌وه و
توقره ده‌گرځی که له‌گه‌ل نه‌و ده‌ریا‌یه‌دا تی‌که‌ل
بیته‌وه. نه‌گه‌ر ده‌ریا په‌مزی جیهانی غه‌یب و

یان له به‌یتی:
زاهید ښنسافت هه‌بښ، تو چت له په‌ندی
باده‌خو‌ر
تو و به‌ه‌شت و حوور و غیلمان، نه‌من و
چاوی دل‌به‌رم (هه‌مان: ۱۱۸)

له به‌راوردیکځی نه‌و دوو به‌یته‌دا، شاعیر هر
له ده‌سپیکځی گوت و بیژه‌که‌یدا پاکانه بو خو‌ی
ده‌کات که خودا نه‌کات من زاهیدیکځی پیا‌باز
بم و زوه‌دی پیاکارانه له من دووره. گو‌شه‌ی
مه‌یخانه - که سه‌مبؤلی له‌ناو‌بردنی پیا و شوینځی

مه‌له‌کووته، ویشکی و جیهانی ماکی و خاکی له به‌ران‌بهر ده‌ریادا، به‌ندیخانه‌یه و پوچی عارفی له خۆیدا چه‌پس کردووه، هه‌ر بۆیه‌ش شاعیر هه‌ول ده‌دا جار له‌گه‌ل جار به‌ نه‌زموونێکی عیرفانییه‌وه خۆی له‌ چنگی نه‌م ژیانه‌ ماددییه داب‌پۆی و به‌ ده‌ستی پڕ له‌گه‌ل ده‌ریای غه‌یبیدا که‌ لایه‌نێکی دیکه‌ی عاله‌می مانا و حه‌قیقه‌ته‌، تێکه‌ل بێته‌وه .

نه‌نجامی توێژینه‌وه

حه‌قیقه‌ت نه‌وه‌یه که‌ ته‌سه‌روف به‌ گشتی له‌ جوگرافیای ئیسلامیدا به‌ زوهد و فه‌قره‌وه ده‌ست پێ ده‌کات و به‌ عیشقی خودا و یه‌کیه‌تی وجووده‌وه به‌ نه‌وپه‌رپی خۆی ده‌گا. وه‌فایی له‌ نه‌ده‌بی عیرفانیی کوردیدا که‌ مۆدی‌لێک له‌ عیرفانی پۆژه‌لاته‌، پێک به‌هۆی مورشید و زیکری به‌رده‌وامه‌وه پێ ده‌نێته‌ پێبازی حه‌قیقه‌ت و به‌ په‌گه‌زی عیشق کۆتاییه‌کی لێب‌راوانه‌ به‌ په‌یغی خۆی دینێ. دواتر هه‌ر له‌ درێژهی نه‌و پێبازه‌وه‌یه که‌ سنووری زوهدی پیا‌باز و عارفی پاسته‌قینه‌ بۆ به‌رده‌نگ پوون ده‌کاته‌وه. وه‌فایی له‌ پیکهاته‌ی عیرفانیی خۆیدا، بۆ خۆی ده‌بێته‌ مورشیدێک که‌ به‌ها و بایه‌خه‌ هزرییه‌کانی مرۆفی به‌ که‌مال گه‌یشتوو بۆ به‌رده‌نگی هاوچه‌رخ‌ی خۆی ده‌سته‌به‌ر ده‌کات و هه‌نگاو به‌ هه‌نگاو عارف له‌ حه‌قیقه‌ت و سه‌رمه‌قسه‌دی به‌خته‌وه‌ری نزیکتر ده‌کاته‌وه .

سه‌رچاوه

۱ - شفیع‌ی کدکنی، محمدرضا (۱۳۹۲): زبان شعر در نثر صوفیه (درآمدی به سبک شناسی نگاه عرفانی)، چاپ پنجم، تهران، انتشارات سخن.

۲ - محمدی وایفانی، کاظم (۱۳۸۴): ابن عربی، بزرگ عالم عرفان نظری، چاپ دوم، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات.

۳ - خرمنشاهی، بهاء‌الدین (۱۳۸۳): حافظ نامه، شرح الفاظ، اعلام، مفاهیم کلیدی و ابیات دشوار حافظ، بخش اول، چاپ چهاردهم، تهران، سروش (انتشارات صدا و سیما)، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.

۴ - سابلأغی، میرزا عه‌بدوپرره‌حیم - وه‌فایی (۱۳۹۵): دیوان، کۆکردنه‌وه‌ی موحه‌مه‌د عه‌لی قه‌ره‌داغی، لیکۆلینه‌وه و لیکدانه‌وه و له‌سه‌ر نووسینی موحه‌مه‌د سه‌عید نه‌جاری (ناسۆ)، پیاچوونه‌وه‌ی عه‌تائۆللا حه‌واری نه‌سه‌ب، چاپی سێیه‌م، سنه، بلاوکردنه‌وه‌ی کوردستان.

۵ - پورنامداریان، تقی (۱۳۹۵): داستان پیامبران در کلیات شمس، شرح و تفسیر عرفانی داستانها در غزلهای مولوی، چاپ سوم، تهران، موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی.

۶ - غزالی، محمد (۱۳۶۴): کیمیای سعادت، چاپ دوم، تهران، نشر آیدا.